

**ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН ФОЙДАЛАНИБ
ГИЁҲВАНДЛИК ВОСИТАЛАРИНИ ҚОНУНГА ҲИЛОФ
РАВИШДА ЎТКАЗИШ ЖИНОЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ, ҚОНУНЧИЛИК БИЛАН ТАЪМИНЛАШ
ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ ҲОЛАТИ.**

**Файзуллаев Дилшод Одилбекович
Гайипназаров Шахрух Атаназарович**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20270032>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 14-may 2026 yil
Ma'qullandi: 16-may 2026 yil
Nashr qilindi: 18-may 2026 yil

KEYWORDS

*Гиёҳвандлик воситалари ва
психотроп моддалар ротаси.*

ABSTRACT

*Ўзбекистон Республикасида гиёҳвандлик
воситалари ва психотроп моддалар муомаласини
тартибга солувчи қонунчилик таҳлил қилинган.*

Ўзбекистон Республикасида гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласини тартибга солувчи қонунчилик таҳлил қилинган.

Муаллиф ушбу соҳадаги қонунчиликнинг ҳозирги ҳолатини акс эттирган, шунингдек, гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тизимининг муаллифлик қарашларини илмий муомалага киритган.

Ишда халқаро амалиётнинг Ўзбекистон қонунчилигини шакллантиришга таъсири билан боғлиқ тартибга солишнинг асосий муаммоли масалалари, шунингдек, ҳаёт фаолиятининг турли соҳаларида, шу жумладан гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишини тергов қилишда турли соҳаларни тартибга солиш масалалари ўз аксини топган.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласи соҳасидаги қонунчилик, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний муомаласи соҳасидаги жиноятларни тергов қилиш муоффа соҳасида жамият ва давлат муносабатларини тартибга солувчи ягона восита ҳисобланади.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар ротаси. Ҳозирги вақтда гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласини тартибга солувчи қонунчилик доимий равишда ўзгартирилмоқда. Шунга қарамай, қонун чиқарувчи мақолада Ўзбекистон Республикасида гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар айланмасини тартибга солувчи қонунчилик кўриб чиқилади.

Муаллиф ушбу соҳадаги қонунчиликнинг ҳозирги ҳолатини акс эттиради. Шунингдек, у гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тизимини илмий муомалага киритади. Мақолада халқаро амалиётнинг Ўзбекистон қонунчилигини

шакллантиришга таъсири ва ҳаётнинг турли соҳаларида, жумладан гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланмасини текширишда хилма-хил тартибга солиш билан боғлиқ тартибга солишнинг асосий муаммоли масалалари ўз аксини топган.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар соҳасидаги қонунчилик, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар соҳасидаги жинойтларга қарши курашиш ҳужжатлари булар аниқ тузилган бўлиб, буларга Ўзбекистон Республикаси томонидан ратификация қилинган халқаро шартномалари, Ўзбекистон Республикасининг қонун ва қонуности норматив ҳужжатларини ўз ичига олади. Ушбу фаолият соҳасини тартибга солувчи меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг рўйхати юридик адабиётларда турлича тавсифланган.

Тадқиқотчиларнинг ушбу масалага оид қарашларини таҳлил қилиш гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласини тартибга солувчи барча норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қуйидагича тизимлаштириш имконини беради.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.

Ўзбекистон Республикасининг гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласи соҳасидаги масалаларни тартибга солувчи халқаро шартномалари.

Ўзбекистон Республикасининг гиёҳвандликка қарши меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлари.

Ўзбекистон Республикасининг гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар билан боғлиқ ноқонуний ҳаракатлар ва турли хил ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарликни белгиловчи, шунингдек, ҳуқуқбузарларга нисбатан таъсир чораларини белгиловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашни амалга оширувчи субъектлар фаолиятининг чегараларини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар.

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан чиқарилган қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳамда гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласи соҳасидаги фаолиятни тартибга солувчи идоралараро норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг қарорлари.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласи соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни, айнан уларнинг тармоқ мансублиги бўйича бундай тизимлаштириш, энг аввало, амалий аҳамиятга эга.

Ҳар қандай норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг давлат ҳуқуқий тизимидаги ўрни унинг юридик кучи билан белгиланади. Қонун ҳужжатлари иерархиясида, шу жумладан гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар муомаласи соҳасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси етакчи ўринни эгаллайди.

Гиёҳвандлик воситаларини ишлаб чиқариш ҳам, улардан фойдаланиш тартиби ҳам давлатнинг мутлақ ихтиёрида эканлигини белгилаган Ўзбекистон Республикаси Конституциясидан ташқари, халқаро шартномаларни алоҳида гуруҳга бирлаштириш зарур, чунки Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 15-моддаси кўра, халқаро ҳуқуқнинг умумеътироф этилган тамойиллари ва нормалари ҳамда Ўзбекистон

Республикасининг халқаро шартномалари унинг ҳуқуқий тизимининг таркибий қисми ҳисобланади. Бундай ҳуқуқий ҳужжатлар қуйидагилардир:

-1961 йилдаги Гиёҳвандлик воситалари тўғрисидаги ягона конвенция (1972 йилдаги тузатишлар билан),

-1971 йилдаги Психотроп моддалар тўғрисидаги конвенцияси,

-БМТнинг 1988-йилги гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши кураш тўғрисидаги конвенцияси.

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар билан қонуний муомала қилиш тартибини белгилайдиган ва тартибга соладиган махсус гиёҳвандликка қарши йўналтирилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни алоҳида гуруҳга бирлаштириш лозим, хусусан: 1999 йил 19-августдаги ЎРҚ-813-И-сон "Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси қонуни; Ўзбекистон Республикаси Олий Судининг Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ва психотроп моддалар билан қонунга ҳилоф равишда муомала қилишга оид жиноят ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисидаги 2017 йил 28 апрелдаги 12-сон қарори; Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 3 ноябрдаги "Аҳоли саломатлиги ва миллат генофондини гиёҳвандлик ва нарко жиноятлардан самарали ҳимоя қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПФ-207-сон Фармони; Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 6 майдаги "Ўзбекистон Республикасида гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланмасига чек қўйиш орқали уларнинг аҳоли саломатлиги ва мамлакатимиз генофондига салбий таъсирини бартараф етиш стратегик чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПФ-73-сон Фармони; Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 12 ноябрдаги "Гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш, ундан олиб чиқиш ва транзит тарзда ўтказиш тартибини, шунингдек уларнинг муомалада бўлиши юзасидан назоратни такомиллаштириш тўғрисида"ги ВМҚ-330-сон Қарори.

Ушбу гуруҳдаги асосий меъёрий ҳужжат Ўзбекистон Республикасининг "Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида"ги ЎРҚ-813-И-сон Қонун бўлиб, унда гиёҳвандлик воситалари муомаласи соҳасидаги давлат сиёсатининг ҳуқуқий асослари белгиланган, шунингдек гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний муомаласига қарши курашиш тўғрисидаги қоидалар шакллантирилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 3 ноябрдаги "Аҳоли саломатлиги ва миллат генофондини гиёҳвандлик ва нарко жиноятлардан самарали ҳимоя қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПФ-207-сон Фармонига мувофиқ, гиёҳвандлик ва наркожиноятларга қарши курашиш соҳасига оид миллий қонунчилик базасини такомиллаштириш юзасидан:

1. Гиёҳвандлик воситалари, психотроп ва кучли таъсир қилувчи моддаларнинг ноқонуний муомаласи учун жавобгарликни кучайтириш ҳамда наркожиноятчиликнинг янги шакллари, усуллари ва уюшганлик даражасидан келиб чиқиб, уларга қарши курашиш бўйича жиноий-ҳуқуқий механизмларни жорий этиш устувор йўналиши бўйича қуйидаги чора-тадбирлар белгиланди:

Жиноят кодексига қуйидагиларни назарда тутувчи ўзгартириш ва қўшимчаларни киритиш бўйича қонун лойиҳасини киритиш:

наркожиной уюшма, яширин нарколаборатория ташкил этиш ва унинг фаолият юритишини таъминлаш, наркотикларни ноқонуний муомалага киритиш билан боғлиқ фаолиятга ҳокимият ёки мансаб ваколатларини суистеъмол қилган ҳолда ҳомийлик (раҳнамолик) қилиш ёки хабар бериш учун қатъий жавобгарликни белгилаш;

вояга етмаган шахсни кучли таъсир қилувчи моддаларни истеъмол қилишга жалб этганлик учун тўғридан-тўғри жиноий жавобгарлик белгилаш;

Гиёҳвандлик воситалари, психотроп ва кучли таъсир қилувчи моддаларни таълим ташкилотлари ҳамда уларга туташ ҳудудларда, интернет тармоғидан фойдаланиб, шунингдек, вояга етмаганларга ўтказганлик учун жавобгарликни кескин оғирлаштириш;

айрим наркожиноят содир этган шахсларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилмаслик тартибини жорий этиш ва бошқа чора-тадбирлар белгиланди.

2. Гиёҳвандлик воситалари, психотроп ва кучли таъсир қилувчи моддалар ҳамда прекурсорлар устидан ишончли давлат назоратини кучайтиришга қаратилган норматив-ҳуқуқий механизмларни жорий этиш бўйича:

«Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида»ги Қонуннинг янги таҳририни ишлаб чиқиш ва киритиш;

Гиёҳвандлик воситалари, психотроп ва кучли таъсир қилувчи моддаларнинг ноқонуний муомаласи билан боғлиқ жиноятлар ҳақида хабар берган ёки аниқлашда кўмаклашган фуқароларни рағбатлантириш тартибини назарда тутувчи Ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва киритиш;

Таркибида гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар мавжуд дори препаратларига бўлган ҳақиқий эҳтиёжни аниқлаш тартибини такомиллаштиришга қаратилган Ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва киритиш;

Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш, ундан олиб чиқиш ва транзит тарзда ўтказиш тартибини ҳамда уларнинг муомалада бўлиши юзасидан назоратни такомиллаштиришга қаратилган Ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва киритиш;

Прекурсорларнинг қонуний муомаласини тартибга солишга ва бу борада унинг барча босқичларида қатъий давлат назоратини ўрнатишга қаратилган Ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва киритиш;

Наркотиклар ва ўқотар қуролларни назорат қилиш агентлиги қошида юридик шахс ташкил етмаган ҳолда Гиёҳвандлик ва наркожиноятларга қарши курашиш тизимини ривожлантириш республика жамғармасини ташкил этиш бўйича норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқиш ва киритиш каби чора-тадбирлар белгиланди.

Гиёҳвандлик воситалари муомаласини ҳуқуқий тартибга солишда энг муҳим аҳамиятга эга бўлган қонун ва қонуности ҳужжатлари гиёҳвандлик уларнинг ноқонуний айланишига қарши курашиш, булар:

1) гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар, уларнинг аналоглари, таркибида гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар бўлган ўсимликлар, прекурсорлар билан қонунга хилоф ҳаракатлар учун жавобгарликни назарда тутувчи, шунингдек, турли хил ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарлик ва ҳуқуқбузарларга нисбатан таъсир чораларини белгиловчи қонунлар

(Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрдаги Жиноят кодекси, Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрдаги Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси);

2) гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашувчи субъектлар фаолиятининг чегараларини тартибга солувчи қонунлар (Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрдаги Жиноят-процессуал кодекси; Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 25 декабрдаги ЎРҚ-344-сон "Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида" ги қонуни; Ўзбекистон республикасининг 2016 йил 16 сентябрдаги "Ички ишлар органлари тўғрисида" ги ЎРҚ-407-сон қонуни ва бошқалар);

3) жавобгарликка тортиш, жиноятни ҳуқуқбузарликдан фарқлаш хусусиятларини ҳамда гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашиш соҳасидаги тартибга солишнинг бошқа айрим хусусиятларини белгилувчи қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, хусусан:

–Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 27 октябрь, 878-сон "Гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш, ундан олиб чиқиш ва транзит тарзида ўтказиш тартибини, шунингдек уларнинг муомалада бўлиши юзасидан назоратни такомиллаштириш тўғрисида" ги қарори;

4) Ўзбекистон Республикаси 1999 йил 19 августдаги 813-И-сон "Гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар тўғрисида" ги қонуни;

Гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний айланишига қарши курашни ҳуқуқий тартибга солишда асосий ҳужжат Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси бўлиб, у жиноий-процессуал тартиб доирасида ваколатли субъектлар томонидан тергов қилиниши лозим бўлган жиноий жазога тортиладиган қилмишлар учун жиноий жавобгарлик чораларини белгилайди.

Жиноят ҳуқуқи нормалари, ижтимоий гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши соҳасидаги хавфли ғайриқонуний қилмишлар, ушбу жиноятларни аксарият ҳолларда оғир ва ўта оғир тоифасига киритди (Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 270-276-моддалари).

2025 йил 03 ноябрьдаги ПФ-207-сонли фармон билан ушбу турдаги жиноятларнинг айрим таркиблари бўйича жиноий жавобгарлик кучайтирилиши белгиланиб ва 20 йилгача жазо муддати белгиланди.

Бугунги кунда гиёҳвандлик воситаларини сотишнинг энг кенг тарқалган усули электрон ёки ахборот-телекоммуникация тармоқларидан (шу жумладан Интернет тармоғидан) фойдаланган ҳолда сотишдир. Сотишнинг бундай усули амалиётда ва юридик адабиётларда "гиёҳвандлик воситаларини сотишнинг контактсиз усули" деб аталади, бу гиёҳвандлик воситаларини янги усулда сотишни назарда тутаяди, бунда сотувчи ва ноқонуний олувчи шахсан учрашмайди, балки гиёҳвандлик воситаларини сотиб олиш тўғрисида келишиб олади, уларни олиш учун пул тўлайди, уяли алоқа ёки Интернет тармоғидан фойдаланган ҳолда яширин жой ҳақидаги маълумотларни олади. Сотишнинг пайдо бўлаётган янги усуллари ички ишлар органлари ходимларини жиноят ишини қўзғатиш босқичида уни қайд этиш усулларини ўзгартиришга мажбур қилмоқда, бу қуйидагиларда ифодаланади: жиноий фаолият фактини узоқ вақт ҳужжатлаштириш, кўп сонли техник воситалар ва тезкор-техник бўлинмалар

мутахассисларини жалб этиш, ҳаракатларни юқори малакали терговчилар билан мувофиқлаштириш зарурати

Адабиётлар рўйхати:

1. Kamolova S. J. Fransuz nutqida antroponimlarning funksional va pragmatik o'zgaruvchanligi. Pozitiv maktab psixologiyasi jurnali 2022, jild. 6, № 5
2. Kamolova S. J., Tursunova M.E., Ismoilov T.S. Chet el nomlarini o'zbek tiliga o'girish imkoniyatlari haqida // Badiiy tarjima va adabiy aloqalar: Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 2-qism. Samarqand: SamGII nashriyoti, 2014. B. 212-215.
3. Monique, Buren va Paskal Charey, O'rta asr antroponimiyasi bo'yicha tadqiqotlar: 1989-1990
4. Charlz Rostaing, Joylarning nomlari. Parij, 2012 yil
5. Mari-Terèse Morlet, Familiyalarning etimologik lug'ati. Parij 1991 yil
6. Daniel Dumarest, Mari-Hélène Morsel, So'z yo'li. Grenobl universiteti nashriyoti, 2004 yil
7. Fransuzcha lug'at Larousse. Parij-2007

INNOVATIVE
ACADEMY